

Előszó a magyar kiadáshoz

1979., az I. Neumann Kongresszus. Herman H. Goldstine áll a pódiumon és történeteket mesél Neumann Jánosról. A hallgatóság élvezi, felcsattanó taps és hálás nevetés fogadja az elbeszélés fordulatait, mert erre az egy órára kimondatlanul is felfüggesztettük a kongresszus munkáját, és az előadó, de a hallgatóság is akaratlanul egy anekdotázó társasággá alakult át.

A kongresszus után feljöttünk Budapestre, és a Neumann János Számítógéptudományi Társaság főtítkáráként „vacsorát adtam H. H. Goldstine és felesége tiszteletére a Régi Országház étteremben”. Úgy emlékszem, a vacsora is jó volt, de még jobb a beszélgetés: újabb történetek arról, hogyan is születtek az első számítógépek. Egy rövid ideig tartó együttlétet terveztünk – a Goldstine házaspár meglehetősen fárasztó napokat töltött Magyarországon –, de a beszélgetés során úgy elrepült az idő, hogy a végén már majdnem hajnalodott, amikor a szálloda halljában elbúcsúztunk – „egy kicsit pihenni is kellene” jelszóval.

Valamikor karácsony után egy csomagot kaptam Amerikából, benne a „The Computer from Pascal to Von Neumann” második, 1973-as kiadásának egy példányát az ajánlás: „To Mr Győző Kovács With our warmest thank for the lovely diner in Budapest, Hermann H. Goldstine 19. Dec. 1979”. Vagy két hónapig ezután nem volt más olvasmányom, csak ez a könyv. Szerencsére hiányos angol nyelvismeretem arra kényszerített, hogy „megfontoltan” olvassam minden egyes sorát.

Újra élveztem Herman történeteit és azt a pontosságot, ahogyan felidézte Neumann Jánossal való közös munkáját. Nem hiszem, hogy tévednék, de véleményem szerint ennek a könyvnek a Neumann – Goldstine együttműködés a legfontosabb és a legrészletesebb része is, azt is mondhatnám, hogy a technikatörténet kutatóinak forrásértékű dokumentuma. Őszintén csodáltam, ahogyan a szerző megőrizte a korabeli dokumentumokat (pl. az üzemeltetési naplót), amelyekből azután bőségesen idézett is.

A könyv elolvasása után azonnal elhatároztam, hogy mindent megteszek annak érdekében, hogy magyarul is megjelenjen. Az ilyesmivel az ember úgy van, hogy az olvasmány élményét szeretné a barátaival is sürgősen megosztani; egy angol nyelvű könyv esetében ez úgy megy a legkönnyebben, ha azt magyarul is olvashatják.

Az elmúlt évben sokszor voltam együtt fiatalokkal az egyetemi klubokban, versenyeken és találkozókn. „Csodálkozva” tapasztaltam, hogy felnőtt egy új

nemzedék, akiket egyre jobban érdekel a múlt, a számítógépek őskora (ahogy Kozma László szokta mondani), szeretnék tudni, hogyan működtek a mechanikus, a jelfogós és az elektroncsöves számoló- és számítógépek. Szeretnék megismerni, hogy kik voltak az első számítógépek konstruktőrei (mérnökök, matematikusok), az első számítógép-alkalmazók. A mai fiatalok – akiket nagyon szeretek – nemcsak az eredményeket, hanem a problémákat, a sokszor sikertelen vállalkozásokat is meg szeretnék ismerni. Ezt a könyvet Goldstine úgy írta meg, hogy az olvasó mindent megtaláljon benne, ezért azután a magyar számítástechnika történetben is megpróbáltam ugyanezt az utat követni.

A mű kiadásának előkészítése nehezebb volt, mint azt előre gondoltam, végül azért sikerült.

A könyv megjelenését Neumann János fivére, Nicolas A. Vonneumann is ajánlotta, akivel levelezést folytattam az írás néhány, a családi dolgokra vonatkozó tartalmi korrekciójáról. (Ezt az érdeklődő olvasó a 3. függelékben találja meg.)

A várakozás összesen hét évig tartott (mint a mesében), az olvasót ennek az időszaknak a részleteivel nem untatom. Köszönet a megjelenésért a Műszaki Könyvkiadónak, és azért, amiért hitt abban, hogy a technikatörténet érdeklő az olvasókat.

Hálásak vagyunk Gerd Pressl úrnak, a könyv európai licenctulajdonosának, aki a magyar kiadás jogát kedvezményesen adta – tekintettel – a Neumann János Számítógéptudományi Társaságra és így igen jelentős mértékben hozzájárult az első magyarországi számítástechnika-történeti mű megjelenítéséhez.

Nem volt könnyű a fordító munkája. Voltak a könyvnek nagyon nehezen lefordítható részei, nem beszélve azokról a különleges kifejezésekről, amelyeket Goldstine az írás színesítése érdekében alkalmazott. Én azt hiszem, hogy a fordító – Szabó G. Zoltán – munkája egészen kiválóan minősíthető: nem kis mértékben ennek volt köszönhető, hogy a lektorálás idegesítő munka helyett élvezetes tevékenységgé vált számomra.

Nem szeretném a könyvet előre kommentálni, erre azt hiszem, nincs is szükség, de egy historikus mű szépségét szép stílusa mellett végül is annak igazságtartalma adja meg: ez a könyv pedig pontosan adja vissza az eseményeket, azt hiszem, mindenféle szándékos torzítás nélkül.

A fordító is, én is néhány kiegészítő lábjegyzetet fűztünk a szöveghez; ezekre vagy azért volt szükség, mert ami az angol-amerikai olvasó részére esetleg magától értetődő volt, azt a magyar olvasók egy részének meg kell magyarázni (pl. a mértékegységeket), vagy pedig azért, mert a könyv első kiadása óta a technika még gyorsabban fejlődött és így Goldstine 1972-es megjegyzései korrekcióra szorultak.

A könyvet az eredetihez hasonló tipográfiával készítettük, annak ellenére, hogy az angolszász „szakkönyvdivat” egy kicsit nehezen olvasható a magyar olvasó számára. Nehézséget okozhat a viszonylag sok lábjegyzet is, de biztosan egyetértenek velem – az irodalmi hivatkozásokra, megjegyzésekre föltétlenül szükség van: ezeknek az alapján lehet – ha az ember akar – további kutatásokat folytatni.

Megköszönöm Fodor András költőnek, régi barátomnak kitűnő műfordítását, hogy kérésemre két fordítói mesterművet kerekített a magyar kiadás-

hoz. A kedves Olvasó bizonyára megbocsátja bevallott elfogultságomat, ha a fordításokat az eredetivel egyenrangú műnek minősítem.

Köszönetet mondok kitűnő munkatársaimnak is, Ligeti Sándornénak és Tar Istvánnénak, akik „gyöngybetűs” kézirataim megfejtésében és leírásában segítségemre voltak.

Legeslegutoljára (így szoktuk gyermekkorunkban mondani) a lektor köszönetet mond az Olvasónak, akiért és akinek ez a munka készült. Teszem ezt abban a reményben, hogy nemcsak Herman H. Goldstine kitűnő könyvét, de a szándékunk szerint kiadásra kerülő újabb informatikatörténeti műveket is megveszi és elolvassa.

Kovács Győző